

26

Zoveel mensen, zoveel meningen. Het is een normaal verschijnsel dat mensen verschillen van inzicht. Dat geldt niet minder voor wetenschappers en beoefenaars van homeopathie. Controversen vormen zelfs de motor van de wetenschap. Maar er zijn verschillende manieren waarop je met controversen kunt omgaan, en niet elke manier is even effectief. Over de dynamiek rondom omstreden inzichten.

Door Fernand Debats, arts voor homeopathie en redactielid

De homeopathie is doordrongen van controversen. De methode op zichzelf is vanaf haar ontstaan omstreden geweest en binnen homeopathische kringen is er een aanhoudende discussie over het toepassen van de ontdekkingen van Samuel Hahnemann, de grondlegger van de homeopathie. Om enkele voorbeelden te noemen: welke potentie kies je in welke situatie? Hoe vaak moet je een middel herhalen? Kun je meerdere middelen tegelijk voorschrijven? Meet je het effect in het gebied van structuren, diagnoses, mentale beelden of levensloop en betekenisperspectief? Welke rol speelt de wet van Hering hierbij? Moet je middelen per se met behulp van de similiawet kiezen of kan dat ook met behulp van een pendel of elektronische apparaten? Allerlei nieuwe ontwikkelingen in de homeopathie van de laatste jaren worden niet algemeen geaccepteerd.

VERSCHILLEN IN INZICHT

De online encyclopedie Encyclo.nl geeft 'geschil' als betekenis van controverse, met daarbij als voorbeeld: 'een controverse van twee geleerden over een theorie'. Dit voorbeeld plaatst ons midden in het probleem: het gaat over datgene wat geleerd kan worden, wat waargenomen kan worden en waarover een theorie kan worden geformuleerd, wat begrepen kan worden. Verschil-

len in inzicht ontstaan doordat de werkelijkheid om ons heen zo veelomvattend is dat verschillende waarnemers een ander beeld van de werkelijkheid krijgen en daaruit een andere opvatting ontwikkelen over hoe de werkelijkheid in elkaar zit. Net zoals verschillende getuigen bij een ongeluk een andere interpretatie van het gebeurde geven. De rechter heeft dan de taak om uit al die verschillende getuigenverklaringen een reconstructie van het voorval te maken, om 'de waarheid' op tafel te krijgen. Het bestaan van controversen, verschillen in inzicht, is dus volstrekt normaal, zowel in het dagelijks leven als in de wetenschap. In feite vormen ze de motor van de wetenschap. Immers, als alle kennis voor zoete koek zou worden aangenomen, was de prikkel verdwenen om de werkelijkheid verder te onderzoeken. Helaas is er in de wetenschap niemand die het Salomonsoordeel kan vellen over wie het dichtst bij de waarheid komt.

DRIE MODELLEN

Met controversen kun je op drie manieren omgaan.

1. Opponenten proberen hun gelijk te krijgen door op elkaar macht uit te oefenen. Dit is een *strijdmodel* waarbij er uiteindelijk een winnaar en een verliezer is, ongeacht of de winnaar het bij het rechte eind heeft of niet. Het prototype van deze

machtsuitoefening is de eis van de inquisitie dat Galileo zijn standpunt dat de aarde rond is, moest herroepen om zijn leven veilig te stellen. Dit strijdmodel is respectloos en kenmerkt zich door de aanwezigheid van opgeblazen ego's en/of belangenverstrengeling.

2. Opponenten erkennen dat de gehele werkelijkheid niet met zekerheid te kennen is en zoeken op basis van de best mogelijke tussenoplossing een vorm van samenwerking. Dit is het *consensusmodel*, waarbij het resultaat niet een winnaar en verliezer oplevert, maar samenwerkende partijen. In de geneeskunde heeft het consensusmodel geleid tot het ontstaan van protocollen, die in feite de medische praktijk tot toepassing van geprefabriceerde oplossingen maakt en wetenschappelijke creativiteit in het directe arts-patiëntcontact tot een minimum beperkt. In de politiek zijn consensusoplossingen vrijwel regel in een meerpartijstelsel. Een nadeel kan zijn dat er compromissen uit voortkomen die inferieur zijn. Bijvoorbeeld de huidige situatie in Nederland dat niet-geregistreerde homeopathische geneesmiddelen niet in voorraad mogen zijn, maar wel voorgeschreven en bereid mogen worden, waardoor de levertijd enorm verlengd en de kosten verhoogd worden.
3. Het *pluriformiteitsmodel* betreft het kritisch accepteren van elkaars benadering van de werkelijkheid zonder die te willen veranderen of aan te passen, ervan uitgaande dat de werkelijkheid niet met slechts één model te bevatten is. Pluriformiteit in de geneeskunde is aan de ene kant een garantie voor een persoonlijke benadering van de patiënt, maar aan de andere kant dreigt het gevaar voor willekeur door een veelheid van oncontroleerbare mogelijkheden. Lees ook het artikel 'Pluriforme geneeskunde' in de eerste HM van dit jaar.

GENEESKUNDIG HANDELEN

Controversen in de geneeskunde zijn ingewikkelder dan in een zuivere wetenschap, doordat de geneeskunde niet een wetenschap is die bestaat uit een aantal aaneensluitende theorieën. Het medisch handelen is in feite helemaal geen wetenschap maar een verzameling pragmatische oplossingen voor gezondheidsproblemen, gebaseerd op kennis en inzichten uit wetenschappen als biologie en statistiek. Het medisch gedachtegoed en haar

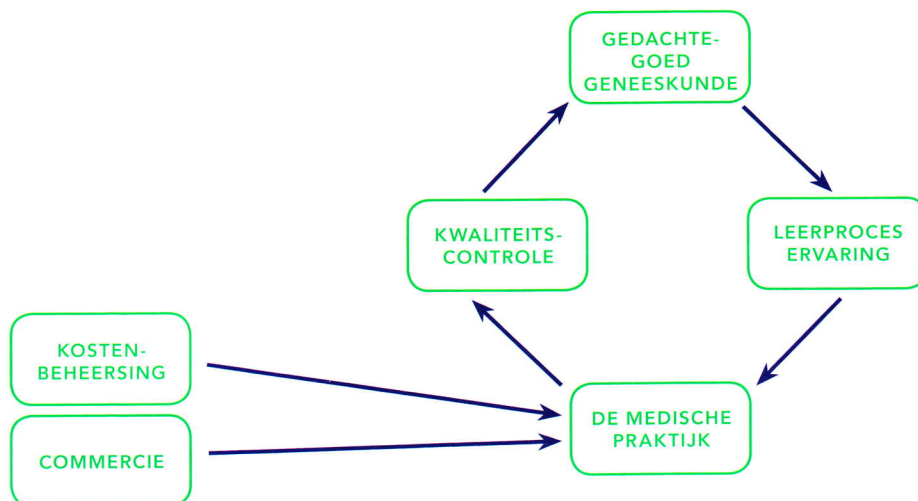
toepassing, met daartussen aan de ene kant het leerproces en aan de andere kant kwaliteitscontrole, ontwikkelen zich in een cirkelvormige beweging (zie figuur 1).

INMENGING VAN BUITENAF

Wanneer controversen niet tot een oplossing komen, kunnen krachten van buiten de wetenschap zich in deze dynamiek mengen. De laatste jaren zien we een toename van de invloed van overheid, verzekeraars en farmaceutische industrie op de medische praktijk. De overheid laat de ontwikkeling van inhoudelijke zaken aan het veld over en wordt voornamelijk gedreven door motieven van kostenbeheersing, waarmee ze een grote invloed uitoefent. Verzekeraars volgen de natuurlijke wens van hun verzekerden naar pluriformiteit en vergoeden methoden die nog niet volgens gangbare normen wetenschappelijk bewezen zijn. Aangezien ze ook de geldstroom in belangrijke mate reguleren, hebben ze een grote invloed op de omvang van geneeskundige stromingen. De farmaceutische industrie speelt een heel andere rol. De drijfveer van het bedrijfsleven is voornamelijk commercieel en gericht op omzetverhoging, niet zozeer op bevordering van wetenschappelijk inzicht. Het is een publiek geheim dat er met onderzoeksgegevens is en wordt gemanipuleerd om geneesmiddelen op de markt te krijgen.

CONCLUSIE

In de homeopathie overheerst het pluriformiteitsmodel. Er zijn allerlei scholen in de homeopathie, allerlei kopstukken die school maken met hun ideeën en specifieke aanpak. Enerzijds is dat goed, omdat de interne ontwikkeling van de homeopathie erdoor gestimuleerd wordt, anderzijds wordt de homeopathie als methode en als maatschappelijk verschijnsel kwetsbaarder voor bedreiging van buitenaf. De reden daarvoor is dat homeopathie als medisch handelen niet in eerste instantie berust op natuurwetenschappelijk inzicht en theorievorming, maar op ervaring die opgebouwd is uit directe waarneming en intuïtief weten. De homeopathie zou er mijns inziens goed aan doen de pluriformiteit die haar – als wetenschap in ontwikkeling – eigen is als bestaansrecht op te eisen. Zo kan de homeopathie haar positie in het krachtenveld van de medische wereld versterken. •

Figuur 1: De dynamiek in de medische praktijkbeoefening en invloeden van buitenaf